

Màster Universitari de Psicopedagogia

Curs acadèmic 2018-2019

Programa de mediació mitjançant la música, a l'educació infantil.

Realitzat per: Berta Caralt Marquès

Tutoritzat per: Ingrid Sala Bars

5 de juny del 2019

Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport

c. Císter, 34

08022 Barcelona

www.blanquerna.edu

RESUM / ABSTRACT:

Aquest estudi té com a objectiu detectar les necessitats de mediació i gestió de conflictes d'una escola i crear un programa específic per a aquestes. El "Programa anual de Mediació a través de la Música en infants del segon cicle d'educació infantil", vol treballar la disminució dels conflictes i que els infants siguin més autònoms en la seva gestió. S'ha analitzat la realitat envers els conflictes (causes i formes d'expressió) i la seva gestió, d'un centre educatiu en concret, utilitzant registres observacionals a l'aula i al pati en un grup de P4; i també un qüestionari sobre la percepció de les relacions i els conflictes que ha estat respost pel cos docent. Els resultats han mostrat controvèrsia sobre si els conflictes són freqüents, però si que mostren consistentment, que la majoria dels infants no són suficientment autònoms per gestionar-los. També es revela que aquests conflictes són de menor impacte i no suposen un greu problema al dia a dia. Així doncs, es pot concloure que existeix una necessitat de treballar la gestió d'emocions i conflictes, que és important implementar accions educatives basades en la detecció de necessitats i, tot i la breu implementació, sembla que el programa creat té indicis per millorar la situació actual.

The aim of this article is to detect the needs of mediation and conflict solving in a school and the creation of a program for those needs. This programme "Annual Mediation Program through Music in 3-6 year old infants" has the aim of reducing conflicts and increasing the autonomy in its management solving process. The reality of conflicts has been analyzed in a specific school, using observational registers inside the classroom and in the playground, in a 4 years old group; as well as, a questionnaire answered by the teachers. Results show controversy regarding the frequency of conflicts but they are consistent in the fact that the majority of 4 year old children aren't autonomous enough to manage the conflict solving without an adult's help. In spite of these findings, results also show up that the analyzed conflicts create low impact on day to day life. Therefore, it can be concluded that there is a substantial need of working on emotional gestion of conflicts, and that in spite of the brief implementation, the program created may improve the current situation.

Key words: Mediation, conflict solving, social abilities, music education, early development.

INTRODUCCIÓ

Els conflictes dins l'àmbit escolar i més concretament a l'etapa d'educació infantil, són una realitat existent i per tant, suposen una necessitat creixent de treballar la mediació i la gestió d'aquests (Xesús, 2006). Els conflictes són naturals i inherents a la convivència, són reflex de l'ésser social que som.

Alguns centres educatius de Catalunya treballen el reconeixement d'emocions com a competència transversal dins d'algunes assignatures; aquest treball implica que els infants tinguin una bona comprensió dels propis sentiments i el treball auto-reflexiu a nivell d'introspecció emocional. En aquest sentit, la majoria dels centres educatius, degut a la falta de temps dins l'horari escolar, només treballen la dimensió intrapersonal de l'alumne i no van més enllà, deixant de treballar de forma explícita la dimensió socio-afectiva i inter-relacional o grupal, en la que tot ésser humà està sotmès a l'escola i a la societat.

Així doncs, a l'etapa d'educació infantil no es sol treballar en la prevenció dels conflictes de manera explícita, com cita Xesús (2006). Aquest fet, pot provocar que la resposta de l'adult sigui reaccionària, un cop el conflicte ja ha esclatat i sigui el propi adult qui resol el problema. Com a conseqüència, si els infants no són dotats d'eines ni recursos, els conflictes es repeteixen o s'engrandeixen, podent afavorir el creixement de futures persones amb possibles mancances socio-relacionals i afectives per a la convivència. Per tant, és necessari començar a tractar la mediació i la gestió de conflictes de forma explícita durant el segon cicle d'educació infantil, en forma de prevenció primària i secundària.

Per aquest motiu, en aquest article es presenta una proposta per treballar la gestió de conflictes i la mediació als tres cursos de parvulari, que pretén treballar de forma cooperativa i creativa per tal que els infants tinguin eines per a la no violència i també que siguin capaços de gestionar els conflictes de la manera més autònoma possible.

Com a éssers humans que som la convivència és inherent al nostre dia a dia des del dia en que naixem. Ortega i Rey (2006) defineixen la convivència com l'acció de viure junts, matisant-ne tres contextos: el popular, on es comparteix un lloc físic, uns objectius o raons i unes normes; el psicològic, on s'inclouen els sentiments propis, dels

altres i l'empatia; i el social, on s'exigeix l'acceptació de totes les persones i les seves diferències individuals.

Així doncs, una educació de qualitat és aquella que, a més a més de tenir en cura de la part intel·lectual, té en compte aquests tres contextos i treballant-los, educa global i holísticament. Preparar l'infant per a la vida adulta, inclou també apropar-se a l'aprenentatge del procés de mediació o gestió dels conflictes.

Segons García-García (2015), durant l'etapa d'educació infantil, tant a l'escola bressol com a parvulari, es produeix l'entrada de l'infant en el primer context fora de la família; lloc en el qual ha de conviure, socialitzar-se i acceptar les normes del grup. La naturalesa d'aquesta adaptació indica que és un moment vital en el que sorgeixen molts conflictes i de tipologia diversa. Precisament per aquest motiu, és el moment de construir un bon model de convivència i començar a treballar la gestió dels conflictes i l'autoconeixement.

La construcció d'una convivència positiva, tal com esmenta Boqué (2005), és el primer estadi per arribar al procés de mediació. Aquesta es centra en el fet que tot ésser humà té uns drets i uns deures i és aquí on recauen les diferències, en la percepció i els interessos individuals. La veritat i el pensament únic són termes socialment imposats però xoquen constantment amb la realitat de l'individu generant problemes o conflictes amb altres persones. Els conflictes es poden definir com la percepció d'incompatibilitat d'interessos en un grup interdependent i les causes més comuns s'agrupen en cinc blocs: la indisciplina (conflicte en contra l'autoritat), la conducta antisocial (contra els altres), el maltractament, la conducta disruptiva i el desinterès (contra l'activitat).

Existeixen, segons Boqué (2005), cinc tipus de conflictes: els més nombrosos són aquells que no succeirien si hi hagués un bon clima de convivència pacífica; en segon lloc, es situen els conflictes que cada persona pot resoldre amb les seves habilitats socials; en tercer lloc i menys nombrosos, es troben els conflictes que requereixen d'una tercera persona per mediar; i per últim i els menys freqüents de tot, són els anomenats conflictes arbitrats, en els que un agent imparcial dicta una sentència d'obligat compliment.

Els conflictes en si no són negatius, sinó les respostes individuals que sorgeixen reaccionàriament davant d'aquests. Aquestes reaccions solen ser de tres tipologies

diferents: l'acció evitativa, l'acció agressora o la mediació. Com tota conducta són modificables i adaptables per una convivència pacífica. Per tant, tots els conflictes tenen solució i aquesta situació dona, al mestre o a l'adult referent, la possibilitat d'actuar de manera positiva per reconciliar a les persones i reparar els possibles danys, així com dotar d'eines i alternatives a l'infant per eludir la violència. Aquest procés en forma de repte per a fer front als conflictes s'anomena mediació (Baruch i Folger, 2006).

La mediació s'entén, segons Boqué (2005), com la gestió dels conflictes de manera constructiva (compromesa, no violenta i positiva), de manera creativa (inventant noves maneres, idees i obrint el pensament), de manera cooperativa (reconeixent, dialogant, valorant i acceptant les altres persones) i de manera crítica (equitativa, transformadora i pacífica). Aquest procés d'aprenentatge proporciona una plataforma per accedir als coneixements culturalment acumulats i per la construcció del propi jo.

La mirada que predomina en aquest procés és de caire restauratiu (reparar allò danyat) i mai en sentit retributiu (pagar per el dany). Per aquest motiu, s'usa una metodologia socio-afectiva basada en el concepte guanyar-guanyar, on ningú perd ni cedeix res. L'eina més important per a dur a terme aquest procés d'aprenentatge és el llenguatge acurat i positiu, juntament amb dues accions que es realitzen en paral·lel, aquestes són: acollir i centrar. Finalment, cal destacar quin és l'objectiu que persegueix la mediació, aquest és la pau i la justícia social (en la mesura en la que cadascú arribi). És per això, que les bases recauen en la equitat i no la igualtat, ja que el punt mig sempre està condicionat pel context i les diferències individuals (Boqué, Corominas, Escoll, i Espert, 2005).

Segons Boqué et al. (2005), existeixen diferents estadis o fases dins el procés de mediació, que es divideixen en tres blocs: en primer lloc, la creació de grup; en segon lloc, la necessitat de normes i en tercer lloc, els drets i deures. Dins la fase de creació de grup, es troben sessions orientades a la presentació i coneixement de cadascun dels membres, l'afirmació (que fomenta la creació d'un autoconcepte positiu, treballant les fortaleses que té cada persona), la comunicació i la cooperació; i en un estadi final, l'elaboració i la reflexió crítica dels conflictes.

En la fase de necessitat de normes, les sessions van orientades a crear les directrius i les conseqüències d'aquestes entre tots els membres, amb un sentit lògic i de manera senzilla; També es remarca que la seva finalitat és protegir i potenciar. Per últim, la

tercera fase està basada en els drets i deures, i orienta les seves sessions en l'empatia i el treball de les habilitats socials, com a eina bàsica per la resolució de conflictes.

Dins la mediació i la gestió de conflictes intervenen molts factors, per una banda els interns del propi infant i per l'altre, factors externs que tenen a veure amb l'entorn i les interaccions relacionals. És a dir, el desenvolupament global de l'infant juga un paper molt important en aquest context i coneixent les diferents teories que el suporten, se'n poden extreure les habilitats de les que disposa l'infant per treballar la gestió de conflictes durant aquesta etapa vital concreta (Boqué et al., 2005).

Tal com han afirmat Boqué et al. (2005), és de gran importància conèixer el desenvolupament normo-típic d'un infant. Així doncs, com la proposta actual es centra en el segon cicle d'educació infantil, aquesta etapa serà en la qual es focalitzaran els següents conceptes. El desenvolupament dels tres als sis anys, es podria definir en quatre grans blocs: El cognoscitiu, l'emocional o temperament, la identitat del jo i la societat, i per últim, el llenguatge i les habilitats comunicatives (Shaffer i Kipp, 2007).

Dins del primer bloc: el desenvolupament cognoscitiu, trobem dues teories no excloents que es poden relacionar entre sí: Els estadis de Piaget i la teoria de Vigotsky. Segons Piaget (1964), durant el parvulari, un infant es situa en l'etapa pre-operacional (dels 2 als 7 anys), la qual està regida per l'aparició del pensament simbòlic, poc pensament lògic (dificultats en distingir la realitat de les aparences) i l'inici de la teoria de la ment, la qual permet a l'infant atribuir pensaments i intencions a una altra persona diferenciant-los dels seus.

Gràcies a l'adquisició de la teoria de la ment, l'infant es relaciona imitant i en forma de participació guiada, entrant així en la Zona de Desenvolupament Proper per a un millor aprenentatge. Aquesta teoria creada per Vigotsky, es basa en el context sociocultural, on la interacció i les relacions son fonamentals per a l'aprenentatge. Queda palès, doncs, la importància de les relacions i les interaccions pacífiques per a l'aprenentatge, d'altra manera, els conflictes dins l'escola o la família, seran barreres cap al correcte aprenentatge.

En resum, les habilitats cognitives que té un infant de parvulari per a treballar la gestió de conflictes son: la identitat del jo i les meves intencions, diferenciat de la consciència de l'altre i les seves intencions, i la imitació de models propers del seu entorn.

Endinsant-nos en el segon bloc: l' emocional, cal diferenciar el nivell intern, on es situa el temperament de cada individu, amb el qual naixem; i el nivell extern, que comprèn l'expressió d'emocions, la identificació i l'autorregulació. Aquesta última és objecte d'aprenentatge al llarg de tota la vida, ja que sovint les emocions xoquen amb les normes socials (Shaffer i Kipp, 2007). Així doncs, des de la mediació, podem treballar amb aquestes tres directrius sumant-hi un objectiu a llarg termini que és l'empatia.

Relacionat amb el bloc cognoscitiu i l'emocional, es situa el tercer: el desenvolupament del jo i la societat. Des de que naixem, estem construint el nostre autoconcepte i aquest juga un paper important en l'acceptació per part dels altres, el qual acaba determinant la conducta de l'infant. A més a més, durant el segon cicle d'educació infantil, es comencen a desenvolupar les habilitats socials, fet que facilita tot aquest procés. Per tant, des de l'objectiu de gestionar els conflictes de manera pacífica, cal treballar tots aquests ítems esmentats (Shaffer i Kipp, 2007).

Com a quart i últim bloc: el desenvolupament del llenguatge i les habilitats comunicatives tant a nivell verbal com no verbal, pren un gran paper en la interacció i la convivència. Tal i com afirmen Shaffer i Kipp (2007), un llenguatge prou ben construït com per fer-se entendre i expressar-se, com el que es dona a parvulari, serveix també per poder posar nom a les emocions o narrar amb detall els fets succeïts. Tots aquests factors lingüístics faciliten el diàleg, és a dir, a més domini del llenguatge, més alternatives per eludir la violència.

La convivència i la mediació són elements constants al dia a dia, en tots els àmbits dels infants. Per aquest motiu, educant en la gestió autònoma i pacífica dels conflictes s'està educant a l'infant de forma holística i global per a la vida adulta. Fomentant doncs, una educació global i inclusiva que arriba a totes les àrees vitals de l'infant, és de gran rellevància realitzar un treball continuat i actiu en mediació. Això es veu reflectit al Decret 150/2017 sobre un sistema educatiu inclusiu, on es cita "Garantir una educació inclusiva, amb equitat i qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge permanent per a tots" (Declaració d'Incheon, 2030). A més a més, també cal destacar el dossier d'orientacions curriculars per al segon cicle d'educació infantil creat per el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, on apareixen diferents sub-processos de mediació com a competències bàsiques a assolir. Aquests són:

- Aprendre a comunicar-se.
- Entendre el món que ens envolta.
- Créixer en autonomia i autoestima.
- Créixer en afecte i relacions.

Dins l'àmbit escolar, segons Avilés (2015) hi ha set àrees que influeixen en la convivència i conseqüentment en la percepció i la gestió dels conflictes. Aquestes àrees són: les relacions dins la comunitat educativa, el currículum i metodologies, els espais, el context socio-econòmic i cultural, les respostes que s'usen en ver un conflicte, els recursos per la mediació i l'estructura organitzativa envers els conflictes. Totes aquestes àrees, són objecte de treball dins un programa de mediació i per tant, demanen de la col·laboració de l'equip directiu, els/les mestres, el departament d'orientació, les famílies i els propis infants per realitzar un procés d'aprenentatge global i coherent en tots els àmbits de la seva vida.

Aprendre a gestionar conflictes és un procés actiu i creatiu on és necessari un aprenentatge significatiu i per tant, que involucri les emocions. En tant que els sentiments i les emocions prenen una forma molt abstracta, s'entén que, tal com va dir Piaget (1964), aquesta forma és un obstacle o una barrera per el seu aprenentatge durant l'etapa de parvulari. Això ve marcat pel fet que els infants no tenen del tot assolit el pensament abstracte del món que ens envolta a aquesta determinada edat.

Així doncs, per tal de facilitar l'aprenentatge del procés mediador i de gestió de conflictes, aquest es sol entrelligar amb un fil conductor com demostren diversos autors. En aquest sentit, i tal com va citar la filòsofa Susanne Langer, "l'art és la forma de màxima expressió emocional" i conseqüentment, el millor fil conductor per a treballar la mediació. Bergh y Sloboda, (2010) van realitzar un estudi on van poder comprovar com l'art en diferents formes (pintura, música, escultura i dansa) va ser una eina molt útil per poder realitzar una transformació dels conflictes. Els infants van passar de du a terme una resposta negativa i violenta al conflicte a una visió positiva i dialogant d'aquest.

A més a més, Susanne Langer (2009), va afegir "la música és el llenguatge de les emocions", el que porta a la qüestió sobre si la música és una bona eina per a treballar la mediació dins l'àmbit escolar. Molts autors com els que es citen a continuació, donen suport a la seva teoria i demostren resultats efectius en diversos paradigmes.

Autors com ara Pasiali y Clark (2009), van crear un programa per tal de millorar les habilitats socials a través de la música, en infants i adolescents amb risc d'exclusió degut a una economia familiar molt dèbil i un context econòmic desfavorable. Van concloure que després d'aplicar el programa l'aprenentatge i l'evolució va ser altament significativa, sobretot en accions o habilitats socials com donar les gràcies, disculpar-se i saber dir que no d'una manera correcte. Aquests resultats també es poden relacionar amb l'estudi psicopedagògic de Wilson i Glider (2010), en el qual els professors d'educació infantil sonoritzaven les aules amb música relaxant, com a eina per a millorar l'aprenentatge i l'actitud general dels infants. També van extreure conclusions satisfactòries.

Altres investigadors com De Lorenzo (1989), van desenvolupar un programa per la millora de gestió de conflictes en alumnes de cycle superior de primària. Aquest consistia en realitzar sessions de música basades en la creació i la improvisació, on tots els alumnes podien construir un autoconcepte positiu ja que no hi havia una resposta incorrecte ni estat de frustració en vers l'aprenentatge. En aquesta dinàmica de classe, va poder observar com era molt més fàcil i efectiu treballar la gestió de problemes o conflictes mitjançant la música.

Kenney (2013), també va utilitzar la música en forma de cant coral dins l'aula en infants de primària i del segon cycle d'educació infantil per treballar paral·lelament diverses habilitats socials que milloressin la convivència. Aquest estudi mostra resultats molt positius a curt termini però l'efectivitat disminueix en la fase de manteniment. Tot i així, conclou que ha resultat una intervenció positiva; així com també ho fa Gooding (2009), qui també va fer servir el cant com a eina d'unió i creació de grup en alumnes de la seva escola. Els dos autors coincideixen en el fet que utilitzant l'únic instrument que ve del nostre propi cos, es produeix una major identificació i consciència (tant del jo com de l'altre), i els resultats són molt positius.

A mode de síntesi, s'observa com treballar el procés de mediació o gestió de conflictes és altament rellevant en el segon cycle de l'etapa d'educació infantil per tal de millorar la convivència i també en sentit preventiu cap a una interacció sana amb les persones que ens envolten. A més a més, també es posa de manifest com l'art, i concretament la música, poden ser eines molt útils i motivants pels alumnes, per utilitzar com a fil conductor en un taller de mediació, gestió de conflictes i d'habilitats socials.

OBJECTIUS

Els objectius que orienten la present recerca són:

- Analitzar un centre educatiu concertat de Barcelona, per tal de fer una detecció de necessitats envers la mediació i la gestió de conflictes al segon cicle de l'etapa d'educació infantil.
- Dissenyar i implementar una proposta psicopedagògica, per a alumnes de segon cicle d'educació infantil, en la qual es treballi la mediació i la gestió de conflictes mitjançant la música.

MÈTODE

Participants

Aquest estudi s'ha desenvolupat en un centre educatiu específic, el qual està emmarcat en un context socio-cultural i econòmic per sobre de la mitjana de la població de Catalunya, i és de caire tant laic com català. La localització física és de característica urbana, concretament, a un barri benestant de la ciutat de Barcelona.

El grup classe que ha participat en aquesta proposta psicopedagògica, ha estat un grup ja format a l'inici del curs passat. Es tractava de vint-i-cinc infants de P4, per tant, d'entre quatre i cinc anys d'edat; mixta i amb el mateix percentatge de nens i nenes. Tots ells i elles seguien un desenvolupament normo-típic adequat a la seva edat, i no requerien de suports intensius ni addicionals per a l'aprenentatge.

Eren un grup molt creatiu, participatiu, actiu a nivell físic i respectuós amb l'adult. Paral·lelament, mostraven dificultats d'interrelació entre els iguals i personalitats molt diferenciades que provocaven conflictes al dia a dia dins l'aula i durant l'estona d'esbarjo.

També han participat en l'avaluació d'aquesta proposta psico-educativa l'equip directiu del centre, els tutors i monitors de parvulari i altres mestres que assistien habitualment a l'aula (especialistes en música i psicomotricitat). En total, la mostra ha estat de 29 persones (n=29).

Instruments

Per tal de poder avaluar les necessitats educatives del centre, s'ha utilitzat la metodologia observacional, mitjançant la qual s'ha creat un registre en forma de quadrícula. Aquest registre observacional, pretenia fer palès la quantitat numèrica de conflictes que es produïen, la quantitat de conflictes que requerien la gestió per part de l'adult i finalment, també indicava la causa del conflicte i la forma d'expressió d'aquest. (Annex 1.1)

Els ítems en relació a l'origen dels conflictes eren:

- Exclusió per part d'un infant o d'un grup.
- Agressió física per part d'un infant o d'un grup.

- Agressió verbal per part d'un infant o d'un grup.
- Compartir un recurs únic.
- Demanda de la primera posició ordinal en situació de grup (files, atenció...)
- Desacord amb l'adult.
- Desacord amb la norma.
- Inflexibilitat per part d'un altre infant en les seves idees o conceptes.
- La conformitat o adaptació a una activitat o joc a despit de l'infant.

Els ítems en relació a les formes d'expressió dels conflictes eren:

- Agressió física
- Agressió verbal.
- Demanda d'aliats externs.
- Exclusió pròpia.
- Demanda de suport o ajuda de l'adult.

A més a més, es va adaptar un qüestionari d'Avilés (2015), anomenat PRECONCIME, el qual captava la percepció dels adults de la comunitat educativa sobre la convivència i els conflictes que s'esdevenien al dia a dia. Aquest qüestionari consta de 24 ítems dividits en set àrees diferents. És un qüestionari de resposta d'opinió personal basada en una escala de likert sobre 4 (totalment en acord, en acord, ni en acord ni en desacord, en desacord i totalment en desacord). (Annex 1.2)

Procediment

Inicialment, es va realitzar un seguit d'observacions, durant deu dies lectius consecutius, tant a l'hora del pati del matí (per intervals de cinc minuts), com durant una hora lectiva en la que els infants estaven a l'aula amb la seva tutora. Seguidament, i en base a aquesta observació inicial, es van extreure les tipologies més freqüents que causaven els conflictes i les formes d'expressió que utilitzaven els infants en situació de conflicte.

A partir d'aquest moment, es va procedir a omplir el registre observacional en forma de quadrícula i es va repetir l'observació inicial per tal d'obtenir les dades. Posteriorment, es va realitzar un buidatge dels resultats obtinguts i es van relacionar les formes d'expressió dels conflictes amb emocions bàsiques dels infants.

Paral·lelament, es va dur a terme una revisió bibliogràfica que va conduir a l'adaptació del qüestionari PRECONCIME sobre la percepció dels mestres envers els maltractaments i intimidacions a l'escola (Avilés, 2015). Aquest va ser respost per l'equip directiu del centre, així com per la coordinadora de parvulari, els tutors de parvulari, els monitors de parvulari i dues mestres d'especialitat (més concretament, la mestra de música i la de psicomotricitat).

Amb tota la informació recollida mitjançant les observacions (tant a l'aula com al pati), el registre i el qüestionari; es va procedir a crear l'esborrany del programa de mediació. Aquesta es va contrastar amb les aportacions teòriques, i amb el suport de mestres i de la directora del centre, es va anar acabant de perfilar aspectes de format del programa en si.

Finalment, es va procedir a la seva implementació durant les sessions de l'assignatura de música, les quals es realitzen setmanalment. La duració va ser de 4 sessions d'una hora, en setmanes consecutives, i es van desenvolupar a l'aula de música, amb la qual els infants estaven familiaritzats.

Cal esmentar que s'ha obtingut el consentiment informat per part de tots els participants d'aquesta recerca, que les dades han estat usades única i exclusivament per la realització d'aquest estudi i que s'ha mantingut l'anonimat en tot moment.

RESULTATS

Havent realitzat diverses observacions i amb les respostes per part de la comunitat educativa del centre, del qüestionari sobre la percepció dels conflictes adaptat del PRECONCIME (Avilés, 2015), s'han pogut extreure els següents resultats:

Després d'haver realitzat observacions, per tal d'analitzar les necessitats envers la mediació i la gestió de conflictes al segon cicle de l'etapa d'educació infantil, tant al pati com a l'aula, durant deu dies lectius consecutius, de duració d'una hora, se n'han pogut extreure els resultats que es mostren a continuació:

Pel que fa a les observacions durant l'estona d'esbarjo del matí, com es mostra en la Figura 1, a continuació, les causes que generaven un conflicte durant l'hora d'esbarjo eren, en ordre quantitatiu de major a menor: el fet de compartir un recurs únic (35%), seguit per la inflexibilitat d'idees i pensaments (26%) i per l'agressió física (19%). En menor mesura, l'exclusió d'un infant suposava un conflicte el 9% de les vegades, així com l'agressió verbal un 7% de les vegades. El fet d'estar en desacord amb una norma, generava un conflicte tant sols el 4% mentre la demanda de la primera posició ordinal no generava cap conflicte.

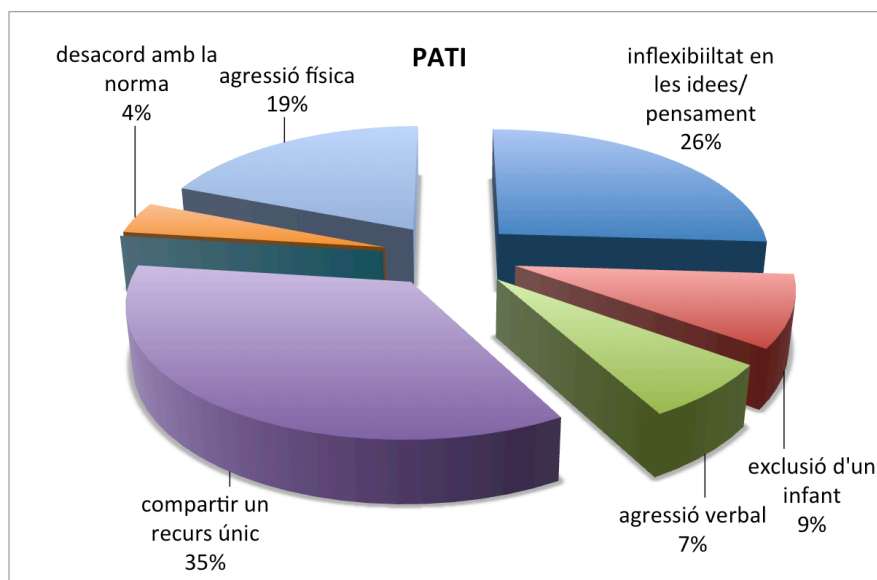

Figura 1. Observació de les causes que generen un conflicte al pati.

La Figura 2 mostra les formes d'expressió que els infants utilitzaven més freqüentment quan es produïa un conflicte. Com es pot observar, la demanda d'ajuda a l'adult es produeix un 47% de les vegades que hi ha un conflicte, mentre que l'agressió física un 25%. En menor mesura, un 14% de les vegades, l'agressió verbal és la forma

d'expressió dels infants de P4 en aquest centre educatiu; sent, tant sols, un 7% dels cops que es dona l'exclusió pròpia o una demanda d'aliats externs al conflicte.

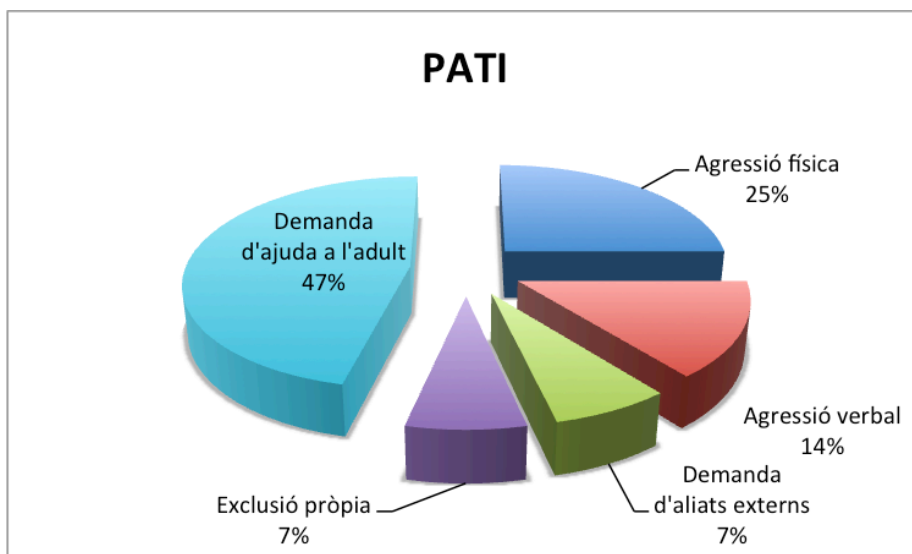

Figura 2. Observació de les formes d'expressió dels conflictes al pati.

Pel que fa a les observacions dins l'aula, i tal com mostra la Figura 3, els conflictes dins l'aula, es produïen per la demanda de la primera posició ordinal en el grup, en la major mesura (42%); seguit de el desacord amb la norma i l'agressió verbal, que generaven un conflicte en un 21%. En menor mesura, l'exclusió d'un infant al grup, tant sols suposava un 16% dels conflictes, mentre l'agressió física no creava cap conflicte dins l'aula.

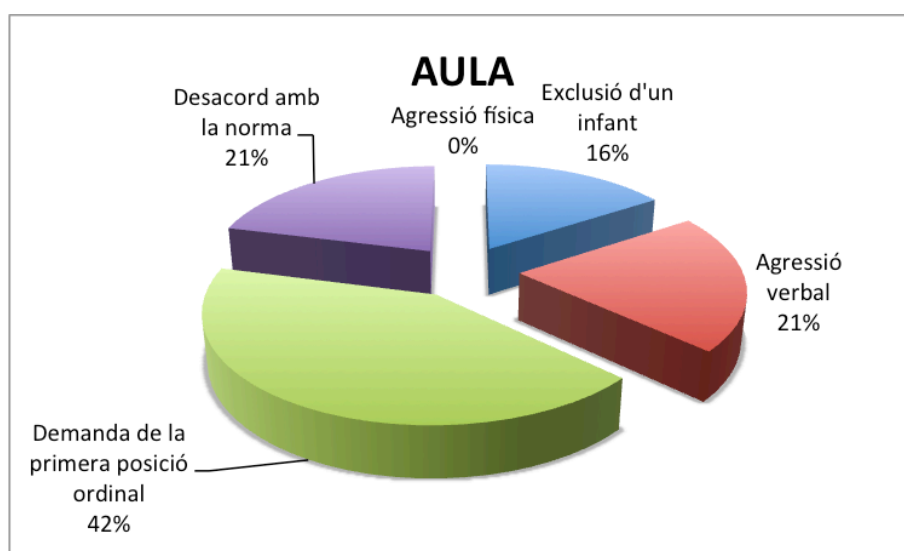

Figura 3. Observació de les causes que generen un conflicte a l'aula.

Finalment, com s'observa la Figura 4, les formes d'expressió dins l'aula entre els infants de P4 del centre educatiu, quan succeïa un conflicte eren: de forma molt

majoritària, un 59% demanava ajuda a l'adult, mentre un 17% de les vegades que hi havia un conflicte es tendia a auto-excloure's. En menor mesura, l'agressió verbal era la forma d'expressió un 14% de les vegades i tant sols un 5% de les vegades els infants demanaven un aliat extern o agredien físicament.

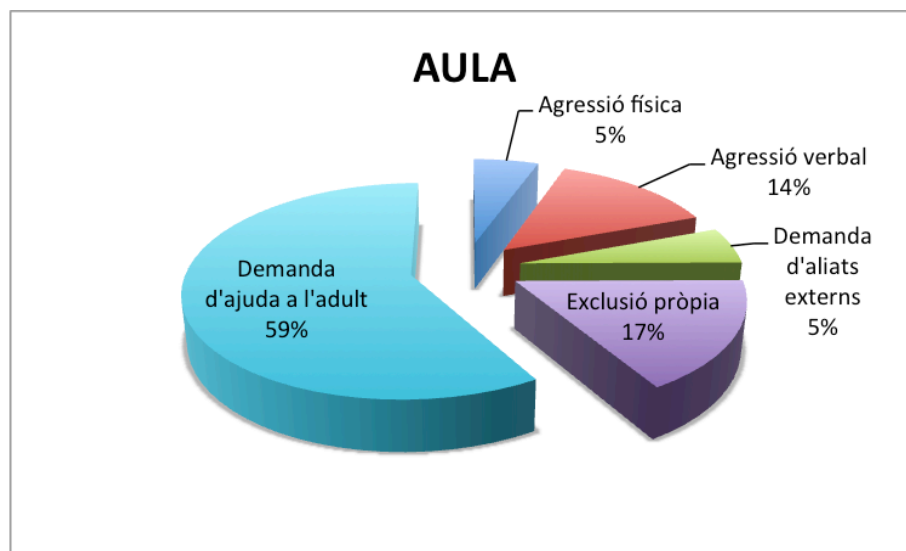

Figura 4. Observació de les formes d'expressió dels conflictes a l'aula.

Havent passat el qüestionari adaptat del PRECONCIME (Avilés, 2015), que pretén avaluar la percepció dels conflictes i la gestió d'aquests en el centre educatiu, a l'etapa de segon cicle d'educació infantil, s'han extret els següents resultats a partir de les mitjanes de les respostes del cos docent i l'equip directiu.

Pel que fa a les relacions interpersonals, un 96% de la comunitat educativa està totalment d'acord o d'acord que són un dels objectius més importants del currículum. A més a més, majoritàriament (56%) opinen que estan en desacord o totalment en desacorden en que els conflictes entre iguals o amb els adults suposin un problema actualment al centre.

El cos docent està totalment en desacord o en desacord (68%) en que les agressions verbals, físiques o l'exclusió d'un infant suposin un problema freqüent al dia a dia. Però acorden en un 57% que compartir un recurs únic o que els infants siguin inflexibles en les seves idees, genera conflictes al dia a dia.

Respecte a la formació del professorat en gestió de conflictes, majoritàriament (72%) manifesten estar totalment d'acord o d'acord en que tenen suficient formació per actuar dins l'aula i entenen en igual proporció que aquest fet forma part de la seva

tasca educativa. Però a la vegada, estan totalment d'acord o d'acord, en un 89%. en que cal una formació sobre gestió de conflictes unificada al centre per tal que tots actuïn de la mateixa manera.

Hi ha una opinió dividida per part del cos docent sobre si actuar en rol d'àrbitre quan es produeix un conflicte a l'aula, la meitat opinen estar d'acord mentre l'altra meitat mostren estar en desacord. Aquest fet també succeeix sobre l'ítem "intenten controlar i dissipar els conflictes abans que es produeixin i si hi ha d'haver un càstig marcat per l'adult quan sorgeix un conflicte.

D'altra banda, el professorat mostra estar en acord o totalment en acord (66%) en el fet que es fan dinàmiques de creació i de cohesió de grup durant l'horari lectiu i mostra estar totalment en desacord (91%) en que les normes socials són implícites en l'aprenentatge i no cal treballar-les. A més a més, la gran majoria (87%) estan d'acord o totalment d'acord en que les rutines i formes de comportament cal explicar-les de forma explícita.

Pel que fa als conflictes, el cos docent opina (66%) d'acord o totalment en acord, que es produeixen més al pati que a l'aula i opinen estar (53%) d'acord o totalment d'acord que els infants de parvulari són capaços actualment de resoldre bona part dels conflictes ells sols de forma autònoma.

Tant el professorat com l'equip directiu, estan totalment en desacord o en desacord (72%) en que la càrrega lectiva i curricular impedeix trobar temps per dedicar-se a assumptes sobre les relacions interpersonals". Mentre que diuen estar totalment d'acord o d'acord, en un 85%, que es treballa regularment el reconeixament d'emocions de forma explícita i participativa. Els mestres, monitors, coordinadors i l'equip directiu del centre opinen, en un 52%, estar en desacord o totalment desacord que per millorar els problemes relacionals cal modificar el currículum educatiu.

Finalment, podem observar que el 68% del cos docent manifesta estar totalment d'acord o en acord en la necessitat d'iniciar un programa per la creació d'una convivència positiva en el centre.

El programa "Programa anual de Mediació a través de la Música en infants del segon cicle d'educació infantil", ha estat creat a través d'una detallada revisió bibliogràfica i amb bases d'autors referents en l'àrea de la mediació. Té com a objectiu dotar als

infants del segon cicle d'educació infantil d'eines i recursos per a una gestió dels conflictes més autònoma i com a conseqüència, afavorir la creació d'una convivència positiva.

El tret característic d'aquesta proposta, que fusiona la mediació i la música, és l'ús d'un conte com a fil conductor i eix transversal a totes les sessions. Aquest conte s'ubica en una selva on hi viuen uns personatges anomenats "Indis Patindis", els quals viuen varies aventures. Cada tros del conte o de la història desemboca en una cançó o en una activitat musicada que treballa un objectiu concret de la gestió de conflictes. Així doncs, mitjançant el conte musical, els infants realitzen activitats dissenyades i programades en el mateix ordre que les fases del procés de mediació segons Boqué (2005): la primera fase de creació de grup, la segona fase d'acceptació de les normes socials i una tercera fase de drets i deures entre iguals.

La metodologia que es proposa per a la realització d'aquest programa està fonamentada en tres grans paradigmes de l'aprenentatge: d'una banda la visió constructivista, d'altra banda l'enfoc sistèmic i per últim, el model humanista. Es recomana implementar aquest programa durant un curs escolar sencer, en els nivells de segon cicle d'educació infantil, concretament, P4 o P5 a l'aula de música. Finalment, s'ha dissenyat unes fitxes d'avaluació, basades en l'observació continuada per part de l'adult que implementi el programa, per tal de plasmar el progrés de l'alumnat, tant de forma individual com grupal.

DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS

Els dos objectius generals d'aquest estudi eren, d'una banda, analitzar un centre educatiu concertat de Barcelona, per tal de fer una detecció de necessitats envers la mediació i la gestió de conflictes al segon cicle de l'etapa d'educació infantil; I d'altra banda, dissenyar i implementar una proposta psicopedagògica, per a aquests alumnes, en la qual es treballi la mediació i la gestió de conflictes mitjançant la música.

En relació al primer objectiu, havent realitzat un registre observacional sistemàtic per detectar i analitzar les necessitats, es pot dir que els alumnes d'educació infantil d'aquesta escola tenen més conflictes durant l'estona d'esbarjo que dins l'aula. El fet que succeeixin menys conflictes a l'aula pot ser degut a la proximitat del referent dins un espai tancat, a la presència d'unes normes de comportament explícites treballades en aquest mateix espai, i també pot ser degut al fet d'estar realitzant una activitat dirigida, com defensen Boqué et al. (2005).

Dins l'aula, la causa més freqüent que ocasionava conflictes era la demanda de la primera posició ordinal, el que porta a una doble vessant de la proximitat del referent un cop encomanada una tasca o activitat dirigida. Mentre que, d'altra banda, la forma d'expressió del conflicte, gairebé sempre era la demanda d'ajut a l'adult. Aquests dos factors reforcen la idea que cal treballar la consciència i cohesió grupal, així com l'autonomia en la gestió dels conflictes, esmentada per Boqué (2005).

Pel que fa als conflictes durant l'estona d'esbarjo, majoritàriament estaven causats per no saber compartir un recurs únic o per la inflexibilitat d'idees o pensaments envers un joc. Un gran nombre d'infants, davant dels conflictes, tendien a buscar una figura de referent adulta, però cal destacar l'alt percentatge de resposta en forma d'agressió física (lleu) en relació a dins l'aula. Aquest últim fet, mostra que els infants no tenen eines o recursos suficients per pensar alternatives d'acció ni tampoc de reconeixement i gestió d'emocions, com defensen Baruch i Folger (2006); així com també mostren la dificultat que tenen per generalitzar normes de comportament socials apreses dins l'aula.

Pel que fa a l'anàlisi de la detecció de necessitats en funció de la percepció del professorat, havent passat una adaptació del qüestionari PRECONCIME (Avilés, 2015), es pot dir que la majoria dels professors creuen que és crucial la gestió de conflictes i senten que és competència seva crear una convivència positiva a nivell

inter-relacional. A més a més, diuen sentir-se suficientment formats i que la carrega lectiva no els hi impossibilita respondre a aquestes necessitats. D'altra banda, mostren estar en desacord en que hi hagi conflictes freqüents a l'escola. A més a més, mostren que no hi ha un acord sobre com actuar davant dels conflictes i la meitat del cos docent opina que els infants de parvulari del seu centre no són autònoms en la gestió de conflictes.

El fet que el cos docent mostri contradicció sobre els ítems més teòrics (com ara ítems d'opinió i creences) amb els ítems més pràctics (aquells que descriuen l'actuació dels mestres dins l'aula), pot ser degut al fet que les actuacions sobre mediació que realitzen no són a mode de prevenció primària i dirigides a tot l'alumnat, sinó que es realitzen com a resposta reactiva a algun conflicte ja present. Aquest fet succeeix a molts centres educatius i cal revertir-ho aplicant mesures universals i entenent els conflictes com una dimensió pròpia humana, positiva que genera possibilitats per aprendre (Xesús, 2006).

Comparant l'observació sistemàtica i la percepció del professorat concorden sobre la poca autonomia en la gestió de conflictes dels infants de parvulari d'aquest centre, indicant que, necessiten més formació en la gestió de conflictes. Així doncs, aquest és l'element fonamental que valida l'adequació de la proposta d'implementació del Programa en Medicació a través de la Música en educació infantil.

En base a tot aquest anàlisi s'ha pogut desenvolupar el segon objectiu: Dissenyar i implementar una proposta psicopedagògica, per a alumnes de segon cicle d'educació infantil, en la qual es treballi la mediació i la gestió de conflictes mitjançant la música. A partir de les causes més freqüents dels conflictes i les formes d'expressió que utilitzaven els infants, s'ha pogut crear un programa de mediació amb activitats específiques per a les necessitats detectades, tot comparant amb les habilitats corresponents a aquesta franja d'edats (Shaffer i Kipp, 2007). S'ha implementat durant quatre sessions consecutives, com era el previst, i en base a aquestes sessions s'han ajustat la metodologia i l'ordre d'algunes activitats.

Finalment, es pot concloure que aquest estudi mostra que existeix la necessitat de realitzar un treball emocional de reconeixement, gestió i empatia, així com la importància de dissenyar intervencions específiques a partir de la detecció de les necessitats reals i actuals dels infants. A més a més, tot i la curta durada de la

implementació del programa, sembla que podria ser adequada per a millorar la situació actual del centre pel que fa a la convivència i la gestió de conflictes.

El present estudi presenta les següents limitacions. Primerament, el context en el qual s'ha dut a terme aquesta recerca és molt reduït ja que es basa només en una escola concertada de la ciutat de Barcelona. D'aquesta manera, no es pot assegurar que el seu contingut sigui extrapolable a altres contextos. Tanmateix, dins d'aquest entorn, la mostra que s'ha obtingut també ha estat limitada ja que només s'ha centrat a l'Educació Infantil, deixant de banda les altres etapes escolars. En relació al programa "Programa en Medicació a través de la Música" s'han dut a terme poques intervencions, per tant no ha estat possible comprovar la seva viabilitat i eficàcia. En aquest sentit, és molt important formar el professorat del centre sobre la resolució de conflictes per tal de poder dur amb èxit el programa.

A més a més, la metodologia emprada manca de grup control i té poca validesa ja que l'adaptació de l'instrument que s'ha utilitzat no ha estat validada (el qüestionari original, sí que ho era). També cal destacar com a limitació, que no s'ha pogut implementar el programa durant el temps suficient per poder observar cap canvi esperat.

Com a perspectives de futur, per tal de seguir en la línia d'aquest estudi, seria indicat implementar el Programa en Mediació a través de la Música durant un curs escolar sencer, a l'escola on s'ha realitzat la detecció de necessitats, per tal de poder-ne comprovar la seva efectivitat. Per tal d'implementar el programa seria necessari realitzar una formació del professorat específica en gestió de conflictes i mediació, amb l'objectiu de crear un marc d'actuació en conflictes dins l'escola i dotar als mestres de més eines i recursos per poder implementar aquest programa durant la sessió de música i estendre o generalitzar la ideologia d'aquest programa a tot l'ambient escolar.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Avilés, J.M. (2015). *Proyecto antibullying. Prevención del bullying y el ciberbullying en la comunidad educativa*. Madrid: CEPE. S.L.
- Baruch Busch, R. A., & Folger, J. P. (2006). *La promesa de la mediación: cómo afrontar el conflicto mediante la revalorización y el reconocimiento*. Argentina: Granica.
- Bergh, A., & Sloboda, J. (2010). Music and art in conflict transformation: A review. *Music and arts in action*, 2(2), 2-18.
- Boqué, M. C. (2005). *Tiempo de mediación*. Barcelona: Ceac.
- Boqué, M. C., Corominas, Y., Escoll, M. & Espert, M. (2005). *Fem les paus: Mediació 3-6 anys*. Barcelona: Ceac.
- Decret 150/2017 de 17 d'Octubre: *de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu*. Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Barcelona: 23 de Novembre del 2017.
- DeLorenzo, L. C. (1989). A Field Study of Sixth-Grade Students' Creative Music Problem-Solving Processes. *Journal of Research in Music Education*, 37(3), 188–200.
- Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. *Currículum i orientacions d'educació infantil. Segon cicle*. Barcelona: Juny del 2016.
- García-García, M. (2015). La mediación y la resolución de conflictos en el tercer curso del segundo ciclo de Educación Infantil.
- Gooding, L. (2009). Enhancing Social Competence in the Music Classroom. *General Music Today*, 23(1), 35–38.
- Highton de Nolasco, E. I., & Alvarez, G. S. (1995). *Mediación para resolver conflictos*. Argentina: Ad-Hoc.

- Jares, M. & Xesús, R. (2006): *Pedagogía de la convivencia*. Barcelona. Graó
- Kenney, S. H. (2013). Moving Music, Mapping Music: Connecting Children to the Classics. *General Music Today*, 26(3), 44–47.
- Langer, S. K. (2009). *Philosophy in a new key: A study in the symbolism of reason, rite, and art*. Harvard University Press.
- Meyer, A., Rose, D. H. & Gordon, D. (2014). *Universal design for learning: Theory and practice*. CAST Professional Publishing.
- Ortega Ruiz, R., & Rey Alamillo, R. D. (2004). *Construir la convivència*. Barcelona: Edebé.
- Ortega Ruiz, R., & Rey Alamillo, R. D. (2006). La mediación escolar en el marco de la construcción de la convivencia y la prevención de la violencia. *Avances en supervisión educativa*, (2).
- Pasiali, V., Clark, C., (2009) Evaluation of a Music Therapy Social Skills Development Program for Youth with Limited Resources, *Journal of Music Therapy*, Volume 55 (3), 280–308.
- Piaget, J. (1964). Part I: Cognitive development in children: Piaget development and learning. *Journal of research in science teaching*, 2(3), 176-186.
- Shaffer, D. R., & Kipp, K. (2013). *Developmental psychology: Childhood and adolescence*. México: Cengage Learning.
- Wadsworth, B. J. (1996). *Piaget's theory of cognitive and affective development: Foundations of constructivism*. Longman Publishing.
- Wilson Gillespie, C. & Glider, R. K.(2010) Preschool teachers' use of music to scaffold children's learning and behaviour, *Early Child Development and Care*, 180:6, 799-808.

ANNEXOS

1- Eines d'avaluació.

1.1 Registre observacional.

Durant deu dies lectius consecutius, fent ús d'aquesta plantilla.

Lloc	Nº de Conflictes	Nº Conflictes gestionats per l'adult	Causesº	Expressió*
pati				
aula				

ºLlegenda Causes:

1. Exclusió per part d'un infant o d'un grup.
2. Agressió física per part d'un infant o d'un grup.
3. Agressió verbal per part d'un infant o d'un grup.
4. Compartir un recurs únic.
5. Demanda de la primera posició ordinal en situació de grup (files, atenció...)
6. Desacord amb l'adult.
7. Desacord amb la norma.
8. Inflexibilitat per part d'un altre infant en les seves idees o conceptes.
9. La conformitat o adaptació a una activitat o joc a despit de l'infant.

* Llegenda Expressió:

- A. Agressió física.
- B. Agressió verbal.
- C. Demanda d'aliats externs.
- D. Exclusió pròpia.
- E. Demanda de suport o ajuda de l'adult

1.2 Qüestionari.

Valora entre 1 (totalment en desacord) i 4 (totalment en acord) les següents afirmacions, referint-te al centre educatiu on exerceixes professionalment:

a) Les relacions interpersonalson un dels objectius més importants del currículum.

1 2 3 4

b) Els conflictes entre iguals suposen un problema actualment.

1 2 3 4

c) Els conflictes envers l'adult i les normes suposen un problema.

1 2 3 4

d) Les agressions físiques actualment suposen un problema freqüentment.

1 2 3 4

e) Les agressions verbals suposen un problema freqüentment.

1 2 3 4

f) L'exclusió d'un infant del grup és un problema freqüent.

1 2 3 4

g) Compartir entre alguns infants un recurs únic suposa un problema.

1 2 3 4

h) Crec que els infants del meu centre són inflexibles en les seves idees i no escolten als altres.

1 2 3 4

i) Els professorat es sent suficientment format per a resoldre els conflictes sense ajuda.

1 2 3 4

j) Crec que intervenir en situacions de conflicte forma part de la meva tasca educativa.

- 1 2 3 4
- k) A l'aula intento controlar i dissipar els conflictes abans que es produeixin, no deixant que es generi el problema.
- 1 2 3 4
- l) Es fan dinàmiques de creació i cohesió de grup durant l'horari lectiu.
- 1 2 3 4
- m) Crec que les normes socials són implícites a l'aprenentatge i no cal treballar-les.
- 1 2 3 4
- n) Les normes sobre rutines i formes de comportament s'expliquen de forma explícita.
- 1 2 3 4
- o) Les normes del centre les decideix sempre el professorat.
- 1 2 3 4
- p) Quan sorgeix un conflicte sempre intervenc en rol d'àrbitre.
- 1 2 3 4
- q) Quan sorgeix un conflicte hi ha d'haver un càstig marcat per l'adult.
- 1 2 3 4
- r) Es donen més conflictes a l'aula que a l'hora d'esbarjo.
- 1 2 3 4
- s) Els infants de parvulari són capaços de resoldre bona part dels conflictes sols.
- 1 2 3 4
- t) Per tractar els conflictes al centre educatiu, és necessari que tot el professorat rebi la mateixa formació per tal de actuar de la mateixa manera.
- 1 2 3 4

u) La càrrega lectiva i curricular impedeix trobar temps per dedicar-se a assumptes sobre les relacions interpersonals.

1 2 3 4

v) Es treballa regularment el reconeixament d'emocions de forma explícita i participativa.

1 2 3 4

w) Per millorar els problemes relacionals cal modificar el currículum educatiu.

1 2 3 4

x) Considero que iniciar un projecte per la intervenció i la prevenció en la gestió de conflictes pot millorar la situació actual.

1 2 3 4